

مجلة فصلية محكمة تصدرها كلية
التربية للعلوم الإنسانية - جامعة كركوك

مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية

المجلد (20) العدد الثاني - الجزء الاول - ايلول 2025

مجلة فصلية صادرة من
كلية التربية للعلوم الإنسانية
جامعة كركوك

Issn 1992 - 1179

العنوان البريدي

العراق / كركوك / جامعة كركوك

صندوق البريد: 2281 والرمز البريدي: 52001

رقم الايداع في دار الكتب و الوثائق ببغداد 1209 لسنة 2009

مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية

المجلد (20) العدد الثاني - الجزء الاول - ايلول 2025

مَجَلَّةُ جَامِعَةِ كَرْكُوكَ لِلدِّرَاسَاتِ الْإِنْسَانِيَّةِ

المجلد (20) العدد الثاني - الجزء الاول - ايلول 2025

مجلة فصلية صادرة من كلية التربية للعلوم الإنسانية
جامعة كركوك

ISSN 1992 - 1179

العنوان البريدي

العراق / كركوك / جامعة كركوك

صندوق البريد: 2281 والرمز البريدي: 52001

رقم الايداع في دار الكتب و الوثائق ببغداد 1209 لسنة 2009

E. mail

kujhs@uokirkuk.edu.iq

رئيس التحرير

الأستاذ الدكتور

مراد إسماعيل أحمد

29 تموز 2025

أعضاء هيئة التحرير

ت	الاسم	اللقب العلمي	البلد	الاختصاص	مكان العمل	الملاحظات
1	د. مراد إسماعيل احمد	أستاذ	العراق	الجغرافية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	رئيس هيئة التحرير
2	د. حيدر عادل محمد	مدرس	العراق	اللغة التركية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	مدير هيئة التحرير
3	د. مشاري عبد العزيز محمد الموسى	استاذ	الكويت	اللغة العربية	جامعة الكويت كلية الاداب	عضو هيئة تحرير دولي
4	د. سيد صادق عوض الله احمد	استاذ	مملكة البحرين	اللغة الإنكليزية	جامعة البحرين كلية الاداب	عضو هيئة تحرير دولي
5	د. نازان توتاش	أستاذ	تركيا	اللغة الإنكليزية	جامعة انقرة كلية اللغات	عضو هيئة تحرير دولي
6	د. فهد عباس سليمان	أستاذ	العراق	التاريخ	جامعة كركوك كلية التربية للبنات	عضو هيئة هيئة تحرير
7	د. نور الله جتين	استاذ	تركيا	اللغة التركية	جامعة انقرة كلية اللغات	عضو هيئة تحرير دولي
8	د. كمال عبد الله حسن	استاذ	العراق	الجغرافية	جامعة الانبار كلية الاداب	عضو هيئة تحرير
9	د. زانيار فائق سعيد	استاذ	العراق	اللغة الانكليزية	جامعة السليمانية	عضو هيئة تحرير
10	د. جنار عبد القادر احمد	أستاذ	العراق	علوم تربوية ونفسية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير
11	د. دلال علي سليمان زريقات	استاذ	الأردن	الجغرافية	الجامعة الأردنية كلية الاداب	عضو هيئة تحرير دولي
12	د. ياسر محمد طاهر	أستاذ	العراق	طرائق التدريس	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الصرفة	عضو هيئة تحرير

13	د. كاروان عمر قادر	استاذ	العراق	اللغة الكوردية	جامعة السليمانية كلية اللغات	عضو هيئة تحرير
14	د. عصام مصطفى عبد الهادي عقلة	أستاذ مشارك	الامارات	التاريخ	جامعة خورفكان كلية الاداب	عضو هيئة تحرير دولي
15	د. ابراهيم بن يحيى بن زهران البوسعيدي	أستاذ مشارك	سلطنة عمان	التاريخ	جامعة السلطان قابوس كلية الاداب	عضو هيئة تحرير دولي
16	د. نزيه إبراهيم المناسية البطوش	استاذ	الاردن	الجغرافية	الجامعة الأردنية	عضو هيئة تحرير دولي
17	د.خالصة الغباري	أستاذ مساعد	سلطنة عمان	اللغة الإنكليزية	جامعة السلطان قابوس كلية الاداب	عضو هيئة تحرير دولي
18	د. مهدي قيس عبد الكريم الجنابي	أستاذ مساعد	الامارات	علوم القرآن	جامعة الشارقة كلية الشريعة والدراسات الإسلامية	عضو هيئة تحرير دولي
19	د. إسماعيل البر قومسر	أستاذ مساعد	تركيا	اللغة التركية	جامعة دوزجه	عضو هيئة تحرير دولي
20	د.فارس محمود محمود	أستاذ مشارك	سويسرا	الجغرافية	جامعة بيرن	عضو هيئة تحرير دولي
21	د. كامل عبد القادر حسين	أستاذ مساعد	العراق	علوم القرآن	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير
22	د. عز الدين صابر محمد	أستاذ مساعد	العراق	اللغة الكوردية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير
23	د. خالد احمد هواس	أستاذ مساعد	العراق	اللغة العربية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير
24	د. محمد اكبر بور	أستاذ مساعد	ايران	الجغرافية	جامعة ريزا كلية الاداب	عضو هيئة تحرير دولي

25	د. علي هادي حسن	أستاذ مساعد	العراق	اللغة العربية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير
26	د. مجيد احميد جدوع الزبيدي	استاذ	العراق	اللغة الإنكليزية	جامعة الانبار كلية الاداب	عضو هيئة تحرير
27	د. محمد علي شريف	أستاذ مساعد	العراق	اللغة التركية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير
28	د. زينب عصمت صفاء الدين	مدرس	العراق	اللغة الإنكليزية	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير
29	د. عماد عبد الله مراد	مدرس	العراق	علوم القرآن	جامعة كركوك كلية التربية للعلوم الإنسانية	عضو هيئة تحرير

مقدمة

يشرفني أن أقدم لكم هذه المقدمة التي تسلط الضوء على الدور الحيوي والمهم للبحوث التي يقدمها الباحثون للمجلة، والتي تسهم بشكل فاعل في تعزيز وتطوير مجالات الدراسات الإنسانية. إن المجلة تهدف إلى توفير منصة علمية رائدة لنشر الأعمال الأكاديمية التي تتناول قضايا حيوية في مختلف فروع العلوم الإنسانية، بما في ذلك الفلسفة، وعلم الاجتماع، والأنثروبولوجيا، وعلم النفس، واللغة، والتاريخ، والفنون، وغيرها.

إن الأبحاث المقدمة للمجلة ليست مجرد نتائج لدراسات علمية، بل هي محطات فكرية تعكس تطور المفاهيم والنظريات في هذه المجالات. تعمل هذه الدراسات على طرح حلول للمشاكل المعاصرة، وفهم الظواهر الإنسانية في سياقاتها المختلفة، كما تساهم في تقديم رؤى جديدة لتطوير المجتمع وتعزيز الوعي الثقافي والعلمي.

إن الدور الكبير لهذه البحوث لا يتوقف عند نشر المعرفة فقط، بل يتعداه إلى تحفيز التفكير النقدي والإبداعي، ودعم الجهود الأكاديمية في بناء قاعدة معرفية متينة تُسهم في تحريك عجلة التغيير والتطور في المجتمعات الإنسانية. ولذلك، فإننا نعتبر هذه البحوث أداة أساسية في تطوير الفكر الإنساني، ودعم المساعي المستمرة لتحسين جودة الحياة البشرية عبر أبعادها المختلفة.

نتطلع في المجلة إلى استقبال مزيد من الدراسات الرصينة التي تثرينا وتوسع آفاقنا العلمية، مؤمنين بأن هذه الإسهامات العلمية هي حجر الزاوية في بناء مستقبل أكثر إشراقاً في مجال الدراسات الإنسانية.

رئيس هيئة التحرير

١. د. مراد إسماعيل احمد

شروط وقواعد النشر في مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية

1. تسلم نسخة الكترونية من البحث عبر الموقع (<https://kujhs.uokirkuk.edu.iq>) تحت برنامج Microsoft Word بصيغة doc او بصيغة dox.
2. يطبع البحث بواسطة الحاسوب بمسافات واحدة بين الأسطر شريطة أن لايزيد عدد صفحاته عن 25 خمس وعشرين صفحة وبواقع (5000 الى 10000) كلمة، ونوع الخط Simplified Arabic بما في ذلك الجداول، مع تنسيق محدد مسافة 1.5، خط بحجم 14، على ورق A4. للبحوث الخاصة باللغة العربية، يُكتب البحث بخط (Times New Roman) للغة الإنجليزية و التركية بحجم خط (14) على ورق مقاس (A4). اما بالنسبة اللغة الكوردية فونت كوران .Kurdfonts.
3. تقديم سيرة علمية مختصرة للباحث أو الباحثين مرفقة مع البحث وتكون منفصلة.
4. تكتب أسماء الباحثين الثلاثية باللغة العربية والإنجليزية كما تذكر عناوين وظائفهم الحالية ورتبهم العلمية.
5. إقرار من المؤلف يؤكد أن البحث لم يسبق نشره وليس قيد النشر في مجلة أخرى.
6. العناوين الرئيسية والفرعية تستعمل داخل البحث لتقسيم أجزاء البحث حسب أهميتها ويتسلسل منطقي وتشمل العناوين الرئيسية: عنوان البحث، الملخص، الكلمات الدالة، المقدمة، إجراءات البحث، الشرح، الاستنتاج، المراجع.
7. يرفق مع البحث ملخص باللغة العربية وباللغة الإنجليزية على أن لا تزيد كلمات الملخص عن (250) كلمة.
8. تكتب بعد الملخص الكلمات الدالة للبحث.
9. تطبع الجداول والأشكال والخرائط داخل المتن وترقم حسب ورودها في البحث وتزود بعناوين ويشار إلى كل منها بالتسلسل.
10. يجوز نشر البحث إذا كان مستلاً من أطروحة أو رسالة دكتوراه أو ماجستير، بشرط ألا تكون هذه الرسائل منشورة أو مقبولة للنشر، ويجب الإشارة إلى هذا في الصحيفة الأولى وقائمة المراجع، والإفصاح عن ذلك في الإقرار والتعهد.

11. يلتزم الباحث بدفع النفقات المالية المترتبة على إجراءات التقويم في حال طلبه سحب البحث ورغبته عدم متابعة إجراءات النشر.

12. يمنح الباحث مدة أقصاها ثلاثة اشهر لإجراء التعديلات على بحثه إن وجدت ومن حق المجلة بعد ذلك إلغاء الملف البحثي تلقائياً في حال تجاوز المدة المذكورة أعلاه.

13. التوثيق (قائمة المراجع)

أ. يُشترط اتباع أسلوب الكتابة وفقاً لمعايير APA النسخة السابعة (الجمعية الأمريكية لعلم النفس)، ويجب الالتزام بالدقة في الاستشهادات وتنسيق القائمة المرجعية وفقاً لهذه المعايير، لضمان الوضوح والتناسق في تقديم البيانات والمعلومات العلمية.

ب. يشار إلى المراجع في المتن بالاسم الأخير للمؤلف وسنة النشر والصحيفة، مثال: علي عبد عباس العزاوي (العزاوي، 2008: 214) أو (العزاوي، 2008).

ت. يجوز في بحوث علوم القرآن والتأريخ الإسلامي توثيق المراجع من خلال تهميش المراجع باستعمال الأرقام المتسلسلة بين قوسين هكذا (1) ، (2) ، (3) وتبين في آخر البحث تفاصيل المراجع حسب تسلسلها وتوضع قبل قائمة المصادر والمراجع.

ث. توثق المصادر والمراجع في قائمة واحدة في نهاية البحث وترتب هجائياً حسب الاسم الأخير للمؤلف مثل:

(اسم العائلة، الاسم الأول للمؤلف، (سنة النشر)، عنوان الكتاب، رقم الطبعة، مدينة النشر، در النشر)، مثال:

شحادة ، نعمان 2011، التحليل الإحصائي في الجغرافية والعلوم الاجتماعية، عمان - الأردن، دار صفاء للنشر والتوزيع.

ج. أما الدوريات: فيبدأ بذكر الاسم الأخير للمؤلف، ثم بقية الاسم كاملاً، ثم توضع سنة النشر بين حاصرتين. ثم عنوان البحث. ثم اسم المجلة غامق، ثم مكان صدورها، ثم رقم المجلد، ثم رقم العدد، ثم أرقام الصفحات.

14. يستشهد الباحث ببحثين على الأقل منشورين في مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية
15. عمل استلال للبحث في مركز الحاسبة الصادر من رئاسة الجامعة.
16. على الباحث دفع أجور النشر البالغة: (150.000) مائة ألف دينار عراقي وإذا زاد عدد الصفحات عن (25) خمس وعشرين صحيفة فسوف يتم استيفاء الأجور بواقع (5.000) خمسة آلاف دينار لكل صفحة.
17. تجري هيئة تحرير المجلة التقييم الأولي للبحث، ثم يُعرض على محكمين من ذوي الخبرة العلمية في مجال التخصص، وتلتزم المجلة بإخطار الباحث بالقرار النهائي بشأن الموافقة على النشر من عدمها على أن يلتزم الباحث بإجراء التعديلات التي قد يطلبها المحكمون من أجل إجازة البحث أو الدراسة للنشر في المجلة.
18. ترسل البحوث وجميع المراسلات المتعلقة بالمجلة الى موقع المجلة.

**فهرست البحوث المنشورة
بحوث علوم القرآن**

ت	عنوان البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	آثار الإلحاد المعاصر في حياة المجتمعات وسبل الوقاية منه	تغلب خليل إبراهيم أ. د. محمد خليل إبراهيم	1-45

بحوث العلوم النفسية و التربوية

ت	اسم البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	أثر أنموذج التعلم ثنائي الموقف في تحصيل طلاب الصف الخامس الأدبي في مادة القرآن الكريم والتربية الاسلامية وتنمية تفكيرهم المنطومي	م. م علي حسين عبدالله إبراهيم	46-76
2	إثر استراتيجيات حوض السمك في تجهيز معلومات طلاب الصف الخامس الأدبي في مادة التاريخ وتنمية تفكيرهم الجانبي	م. د اسماعيل حماش جاسم	77-113

بحوث الجغرافية

ت	اسم البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	تأثير السدود على التنمية الريفية المستدامة، دراسة حالة سد شيان، محافظة كرمانشاه، إيران	اثير عزمي ديدار اسود علي طبيب طالب حمه خان	114-141

بحوث التاريخ

ت	اسم البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	النتاج العلمي لعلماء المغرب العربي والأندلس في حقل التأليف من خلال كتاب وفيات الأعيان وأنباء أبناء الزمان لابن خلكان (ت 681هـ/1282م)	ساهرة فاضل عواد ششو أ. د. عدال إبراهيم حسين	142-183
2	السياسة البريطانية تجاه مصر 1914-1936 دراسة تاريخية	م.م مدحت حماش جاسم	184-211
3	تلوث مياه شط العرب بنفط شركة النفط الانكليزية- الفارسية وانعكاسه على العلاقات العثمانية-البريطانية قبل الحرب العالمية الاولى دراسة من خلال الوثائق	أ.م. د. عيدان شبيب سليم الصباحي	863-885

بحوث اللغة التركية

ت	اسم البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	تحليل قصيدة " بيتنا القديم " للشاعرة نسرین أربيل	ايلاف سالار أنور أ.م. گۆران صلاح الدين شكر	212-236
2	دراسة مقارنة بين الأمثال التركية والكردية	م.م. ايمان ازاد صادق	237-257
3	دراسة حول المساهمة التاريخية للسلطان مظفر الدين كوكبورو في أربيل	أيناس سالار أنور د. نازناز به هجه ت توفيق	258-272
4	اللواحق الظرفية في اللغة التركية واللهجة البهدينية للغة الكردي	حلبشما محمد شريف د. گۆران صلاح الدين شكر	273-298
5	مقارنة بين الصوامت التركية والتركمانية العراقية اربيل اتمودجا	زينب صديق صابر أ.م. د. حازم برهان نجار	299-327
6	التدهور الاجتماعي والأخلاقي في قصائد رضا چولاك أوغلو	نازناز عدنان سمين أ.م. گۆران صلاح الدين شكر	328-364
7	دراسة اجتماعية وسياسية حول قصة "مجه حمال" لكمال بيانتلي	هدى أبراهيم مصطفى أ.م. گۆران صلاح الدين شكر	365-389

بحوث اللغة العربية

ت	اسم البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	اثر استراتيجية صندوق الحروف القائمة على التعلم النشط في تنمية مهارات القراءة لدى تلميذات الصف الثاني ابتدائي	م. د. علي احمد حسين حمد السبعواوي	390-429

بحوث اللغة الانكليزية

ت	اسم البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	الديستوبية القوطية لفيليب ريدلي: صدمة الطفولة وعالم ما بعد 11 سبتمبر	م.م. آلاء موفق مصطفى الخزرجي	430-457
2	موضوعة الأرض الخراب في قصيدة "العواء" لألين غينسبرغ	ا.م. د. حسين كاظم جلاب	458-472

بحوث اللغة الكردية

ت	اسم البحث	الباحث	رقم الصفحة
1	المبادئ الأيديولوجية اللغوية في بنية اللغة الكردية	أ.م. ادريس حمه مراد مجيد أ.د. كاروان عمر قادر	473-500
2	التمرد في الشعر عبدالله بشيو	احمد صادق خورشيد أ.م.د. عز الدين صابر محمد	501-524
3	(القضايا والإشكاليات الاجتماعية في روايات عطا محمد)	وريا برهان نوري م. د. آشتي حسين عارف	525-548
4	أسباب التشاؤم في أشعار أحمد هردى	أمجد رحمان قادر أ.د. سردار أحمد كردي	549-582
5	معالجة اللغة في معجم عقلي ثنائي اللغة	م. د. باخان سرحد عبدالرحمن م. د. تانيا إسماعيل حمه امين	583-624
6	انعكاس الصراع النفسي في رواية بختيار علي (قصر الطيور الحزينة)	افين عبد القادر خليفه ا.م. كويستان جمال سلام	625-652
7	المدح في الشعر الكردي عند الشيخ رضا الطالباني	جيكو قادر عمر أ.د. سردار أحمد كردي	653-681
8	عنصر المكان و الغربة في روايتي هيو قادر (القصر الأحمر و طفل على القمر)	ريباز قادر ياسين أ.د. مهدي فاتح عمر	682-713
9	اكتساب اللغة وتعلمها عند الطفل في لهجة السليمانية والهورامية	م . سالم حسن عزيز ا. د. بهكر عمر على	714-750
10	تعلم اللغة الثانية من خلال الصور الذهنية (اللغة الانجليزية نموذجاً)	آ.د. عبدالواحد مشير محمود د. رزقته سيف الدين حسن	751-778
11	التاريخانية الجديدة" وتطبيقاته في رواية "نیشتمانی سارا" لـ 'ميران ابراهام'	م. كانياو بكر عبدالله ا. د. شنو محمد محمود	779-807
12	عملية التسمية في الحفاظ على اللغة الكردية	هيمن محمود قادر ا.م.د. مصطفى رضا مصطفى	808-862

*Kirkuk University Journal
of Humanities Studies*
مَجَلَّةُ جَامِعَةِ كَرْكُوكَ لِلدِّرَاسَاتِ الْإِنْسَانِيَّةِ

<https://kujhs.uokirkuk.edu.iq>

DOI: 10.32894/1992-1179.2025.157968.1156

Date of research received 04/03/2025, Revise date 09/04/2025 and accepted date 14/04/2025

**DVERBIAL PARTICIPLE SUFFIXES IN TURKISH AND THE
BEHDINI DIALECT OF KURDISH.**

Halabshima Mohammed Shareef

Assit.Prof. Dr. Karwan Salahalddin Shukur

Abstract

Adverbial participles in both Turkish and the Behdini dialect of Kurdish serve as essential grammatical structures that enrich verbal expressions by adding temporal, causal, conditional, or descriptive nuances. These constructions are typically formed through specific suffixes attached to verb stems, thereby expanding the sentence's expressive capacity and contributing to its syntactic and semantic depth.

In Turkish, adverbial participle suffixes such as "-ken", "-ince", and "-ip" are widely used. In contrast, the Behdini dialect employs its own distinct set of structural rules and suffixes, most notably patterns such as "پاشگرى ی + قەدى چاوک + پێشگرى ه/ب", which add phonological and functional complexity. Despite sharing similar grammatical functions, the two languages differ in how these constructions are formed and utilized within their respective linguistic systems.

This study conducts a comparative analysis of adverbial participles in Turkish and Behdini Kurdish, examining their formation, meaning, and syntactic behavior through a set of illustrative examples. It also investigates the impact of these structures on sentence cohesion and text interpretation. Furthermore, the research highlights the mutual linguistic influences between Turkish and Kurdish, aiming to establish a theoretical and descriptive bridge that deepens the understanding of their morphological and syntactic similarities and differences.

Keywords: Adverbial participle, Turkish, Adverbial participle in Turkish, Behdini dialect, Adverbial participle in the Behdini dialect.

اللواحق الظرفية في اللغة التركية واللهجة البهيدنية للغة الكردية

حلبشما محمد شريف¹

أ.م.د. كوران صلاح الدين شكر²

الخلاصة:

تُعدّ الجمل الفعلية الظرفية في كل من اللغة التركية واللهجة البهيدنية للغة الكردية من العناصر اللغوية المهمة التي تسهم في توضيح معنى الأفعال وتكملها من زوايا متعددة، مثل الزمن، السبب، الشرط، أو الحالة. يتشكل هذا النوع من الجمل عن طريق إضافة لاحقات محددة إلى جذور الأفعال، مما يمنح الجمل قدرات تعبيرية إضافية، ويساهم في إثراء بنية الجملة وقوة اللغة. في اللغة التركية، تعتبر لاحقات الفعل الظرفي مثل "ken-" و "ince-" شائعة الاستخدام، بينما في اللهجة البهيدنية، يتم بناء هذه التراكيب عبر قواعد مختلفة تتمثل في البنية "پاشگرئ ی + قەدئ چاوک + پێشگرئ ه/ب" التي تضيف نغمات معقدة للفعل. ومع ذلك، فإن هذه التراكيب ليست متطابقة تمامًا بين اللغتين، بل تتباين في بعض السياقات. هذا البحث يهدف إلى دراسة مقارنة بين الجمل الفعلية الظرفية في اللغة التركية واللهجة البهيدنية، مع التركيز على الفروقات والتشابهات في كيفية استخدامها ودورها في بناء النصوص. من خلال تقديم أمثلة دقيقة ومتنوعة لكلتا اللغتين، سيتم تحليل الجوانب النحوية المتعلقة بالجمل الظرفية، بما في ذلك التشكيل والدلالة والاستخدام في سياقات متعددة. علاوة على ذلك، سيسلط البحث الضوء على التأثيرات اللغوية المتبادلة بين اللغتين، وكيف أن هذه التراكيب تسهم في تقوية النصوص اللغوية في كلتا الثقافتين. الهدف الرئيسي من هذا البحث هو المساهمة في بناء جسر لغوي بين اللغة التركية واللهجة البهيدنية، وفهم أعمق للتشابهات والاختلافات في قواعد التصريف بينهما، مما يعزز الفهم المتبادل ويساعد الباحثين على دراسة العلاقة بين اللغتين بشكل أكثر تفصيلاً.

الكلمات المفتاحية: الجمل الفعلية الظرفية، التركية، الجمل الفعلية الظرفية في التركية، اللهجة البهيدنية، الجمل الفعلية الظرفية في اللهجة البهيدنية.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE KÜRTÇENİN BEHDİNİ ŞİVESİNDE ZARF-FİİL EKLERİ

Halabshima Mohammed Shareef

Doç. Dr. Karwan Salahalddin Shukur

Özet

Zarf-fiiller, hem Türkiye Türkçesi hem de Kürtçenin Behdini şivesinde, fiillerin anlamını pekiştiren ve onları çeşitli yönleriyle tamamlayan dil unsurlarıdır. Bu yapılar, fiillere eklenen zaman, sebep, koşul, durum gibi anlamlar taşıyan eklerle

¹طالبة ماجستير - جامعة صلاح الدين - اربيل - كلية اللغات - قسم اللغة التركية halabshima.shareef@su.edu.krd

²جامعة صلاح الدين - اربيل - كلية اللغات - قسم اللغة التركية karwan.shukur@su.edu.krd

oluşturulur. Bu ekler cümleye ekstra anlam katarak dilin ifade gücünü ve esnekliğini artırır. Türkçede yaygın olarak kullanılan zarf-fiil ekleri arasında "-ken", "-ince", "-ip" gibi ekler bulunurken, Behdini şivesinde bu eklerin yapıları farklı kurallara göre şekillenir. Her iki dilde de bu ekler, cümlelerin anlamını zenginleştirir ve dilin yapısal derinliğini ortaya koyar. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesi ve Kürtçenin Behdini şivesindeki zarf-fiil ekleri, dilsel yapı, kullanım ve işlev açısından karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Türkçede ve Behdini şivesinde zarf-fiillerin cümledeki işlevleri ve nasıl kullanıldıkları detaylı örneklerle açıklanacak ve her iki dilde bu eklerin benzerlikleri ile farklılıkları ele alınacaktır. Çalışmada, zarf-fiillerin sadece dilbilgisel yapı açısından değil, aynı zamanda metinlerdeki anlamı pekiştirmedeki rolleri de değerlendirilecektir. Bu çalışma, Türkiye Türkçesi ve Behdini şivesi arasında dilsel bir köprü kurmayı ve bu iki dil arasındaki yapısal ilişkileri daha derinlemesine anlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Zarf-fiil, Türkiye Türkçesi, Türkiye Türkçesinde Zarf-fiil, Behdini Şivesi, Behdini Şivesinde Zarf-fiil.

1. Giriş

Türkiye Türkçesi eklemeli bir dildir, kelimeler genellikle son eklerle türetilir. Bu, kelimelerin anlamını değiştirmeden farklı biçimlerde kullanılmasını sağlar (Korkmaz, 2022, s. 58). Türkçede en belirgin dil özelliklerinden biri ünlü uyumudur. Büyük ünlü uyumuna göre, ilk hecesinde kalın ünlü bulunan kelimelerde (a, ı, o, u) diğer hecelerde de kalın ünlüler yer alır; ince ünlülerde (e, i, ö, ü) de aynı uyum beklenir. Küçük ünlü uyumu Türkçe kökenli kelimelerde görülür; bu kuralda düz (a, e, ı, i) ve yuvarlak ünlüler (o, ö, u, ü) arasında bir denge bulunmalıdır (Demir, 2019, s. 57). Türkçede düzlük-yuvarlaklık uyumu vardır, örneğin düz ünlülerden sonra yine düz ünlüler gelirken, yuvarlak ünlülerden sonra yuvarlak veya düz ünlüler gelir (Ergin, 2009, s. 72-74). Ayrıca, Türkçede birinci ve ikinci heceden sonra "o" ve "ö" ünlüleri yer almaz, yalnızca "-yor" eki istisnadır. İnce "â" sesi de Türkçede bulunmaz; varsa kelimenin

yabancı kökenli olduğunu gösterir. Örneğin, hilâl, lâzım gibi kelimeler Arapçadan alınmıştır. Ses benzeşmesi ve sertleşme olayları görülür; örneğin, sert ünsüzler yumuşak ünsüzlerle birleştiğinde sertleşir (Demir, 2019, s. 82).

Türkçede isimlerde cinsiyet ayrımı bulunmaz, bu da dili sade kılmaktadır. Türkçede uzun ünlüler yer almaz, uzun ünlüler genellikle yabancı kökenli kelimelerde görülür (Ergin, 2009, s. 55). Ayrıca, bazı ünsüzler (c, f, ğ) kelime başında bulunmazken, kelime sonunda b, c, d gibi ünsüzler yer almaz (Ergin, 2009, s. 59-62). İkiz ünsüz ve ikiz ünlüler yerli kelimelerde bulunmaz, ancak yabancı kökenli kelimelerde bu durum görülebilir (Demir, 2019, s. 113). Türkçede kelimeler genellikle kök ve eklerden oluşur; kökler anlam taşıırken, ekler anlamı değiştirebilir veya gramer işlevi görebilir. Örneğin, "su" kelimesine "-luk" eki getirilerek "suluk", "güzel" kelimesine "-lik" eklenerek "güzellik" türetilir. Ancak "bana" ve "sana" kelimeleri bu kurala istisna olarak görülür; çünkü kökleri sırasıyla "ben" ve "sen"dir. İyelik ekleriyle isim çekimi yapılır: kalemim, kalemin, kalemi gibi. Sayılardan sonra çokluk eki kullanılmaz, örneğin "beş elma" doğrudur, ancak "beş elmalar" yanlıştır. Türkçede sıfatlar isimlerden önce gelir, örneğin "güzel araba" ifadesinde "güzel" sıfattır. Yardımcı fiil olarak "-i-" (imek) kullanılır, örneğin "gülüyordu" kelimesi "gül-ü-yor-i-di" biçiminde yardımcı fiille oluşturulur. Ayrıca, Türkiye Türkçesinde cümle yapısı genellikle özne-nesne-yüklem sıralamasına dayanır (Ergin, 2009, s. 105).

Kürtçe, Hint-Avrupa dil ailesine ait bir dil olup, bükümlü bir yapıya sahiptir. Bükümlü dillerin temel özelliği, kelime köklerine eklerin eklenmesiyle hem biçimsel hem de anlam açısından değişikliklerin meydana gelmesidir (Ciwan, (2014), s. 12-13). Bu yapının en belirgin özelliği, eklerin kelimenin önüne veya köküne eklenerek dilde farklı

anlamlar ve biçimler ortaya çıkarmasıdır. Bu özellik, Kürtçe'yi Türkçe gibi eklemeli dillerden ayıran önemli bir farktır. Türkçe eklemeli bir dil olarak kelimeleri genellikle son eklerle oluştururken, Kürtçe bükümlü dil yapısı, kelimenin köküne eklenen çekim ekleriyle dilin anlamını dönüştürür. Bu, Kürtçenin daha esnek ve zengin bir dil yapısına sahip olmasını sağlar. Behdini şivesi, kısa ve uzun ünlülerin kullanıldığı bir Kürtçe lehçesidir. Örneğin, kısa "و" ve uzun "وو" ünlüleri bu duruma örnektir. Behdini şivesinde isimlerin eril ve dişil olarak ayrıldığı bir yapı mevcuttur. Eril isimler için "ئ", dişil isimler için ise "ی" biçim birimleri kullanılır. Örneğin: "کورئ باش" (eril) ve "کچا باش" (dişil). Çoğul durumda ise bu cinsiyet ayrımı kalkar ve kelimenin sonuna "ئین" eki eklenir. Eğer sözcük ünlü ile bitiyorsa "ئین" eklenir. Örneğin: "کورئین باش" ve "کچئین باش". Bazı durumlarda ise ünlülerin yan yana gelmemesi için eril için "ئی", dişil için "یا" kullanılır. Araya "ی" ünsüzü girer (رەسول، ١٩٩٥)، s. 84). Seslenmek için de eril isimlerde "و", dişil isimlerde ise "ئ" kullanılır. Behdini şivesinde cümle yapısı genellikle geçişli fiillerde özne-nesne-yüklem (SOV) sıralamasına dayanır. Örneğin: "من وانه نفیسین" (Ben dersleri yazdım) ((٢٠١١) دزەیی، s. 78). Bu yapı, Kurmanci Kürtçesinin temel cümle yapısının özne-nesne-yüklem olduğunu gösterir (قادر، ٢٠٠٧)، s. 44)

Behdini şivesinde fiiller, nesnenin varlığına göre iki kategoriye ayrılır: nesnesi olmayan fiiller geçişsiz fiiller (کارئ تێنەپەر) ve nesnesi olan fiiller geçişli fiiller (کارئ تێپەر) olarak adlandırılır ((٢٠٠٠) مارف، s. 46). Örneğin: "ئازاد چوو بو زاخو" (Azad kitap okudu) — geçişli fiil. "ئازاد چوو بو زاخو" (Azad Zaho'ya gitti) — geçişsiz fiil. Behdini şivesinde kişi zamirleri iki şekilde karşımıza çıkar: (کۆمه لا من) ve (کۆمه لا ئه). Örnek olarak:

(جهناقئ کەسی یێن سەربەخو کۆمه لا من): من، ته، وی/وی، مه، وه/ههوه،

وان/ئهوان.

(جهناقى كەسى يېن سەربەخو كۆمەلا ئەز): ئەز، تو، ئەو، ئەم، ھوین، ئەو.

Behdini şivesinde olumsuzluk ekleri³ "نا" ve "نه" şeklinde kullanılır. Bazı örneklerde ise "ن" ve "نى" ekleriyle karşılaştırılır. Olumsuzluk ekleri şimdiki zaman ve gelecek zaman gibi farklı zaman kipleri için kullanılır. Örneğin: "ئەز ناھىمە گرتن" (Ben almıyorum/almayacağım.) " ئەگەر ئەو ھاتبان، " ئەگەر ئەو ھاتبان، " (Eğer o gelseydi, kitapları alırdım.). " ئەز دا پەرتوكان ھەلگرم، (۲۰۱۷)، عملی، (Eğer o gelseydi, kitapları almazdım.) (s. 21). Behdini şivesinde şahıs ekleri kelimelere eklenerek ifade edilir ve asla cümle başında gelmez:

جهناقى كەسى يېن لكاو (مۆرفيما ريکەفتنى): م، ى، يت، ين، ن، ن

Kürtçede sorular "كا"، "چ"، "ما"، "ئەرى"، "كى"، "كى" gibi soru kelimeleriyle kurulur. Bazen soru kelimesi cümlede açıkça belli olurken, bazen de tonlamayla soru anlamı ortaya çıkar. Örneğin: "ئەرى، تو چوى؟" (Sen gittin mi?). "ئەرى، تو چوى؟" (Sen gittin mi?).

2. Türkiye Türkçesinde Zarf-fiiller⁴

³ Olumsuzluk ekleri genellikle şimdiki, gelecek ve geniş zaman kiplerinde "ب"، "ا"، "ا" gibi biçim birimlerinin yerini alır. Bu dil özelliği Kürtçenin ayırt edici özelliklerinden biridir. Örneğin: "ئەز ناچم" (Ben gideceğim.). "ئەز دى چم" (Ben gitmeyeceğim.). "ئەم سەردكەفین" (Biz başarıyoruz.). "ئەم سەردكەفین" (Biz başarmıyoruz.)

⁴ (Korkmaz, 2022, s. 1039-1046) ve (Demir, 2019, s. 446) gibi araştırmacılar, zarf-fiilleri işlevsel açıdan farklı kategorilere ayırarak incelemektedirler. Bu sınıflandırmada, zarf-fiilleri **durum/tarz, zaman, nicelik, neden** gibi farklı başlıklar altında ele alınır.

Zarf-fiiller, kişi ve zaman kavramı içermeyen, temel veya yan cümlelerin yüklemine niteleyen ve genellikle cümlede zarf tümleci olarak görev yapan fiilimsi türleridir. Aynı zamanda zarf-fiiller, yardımcı fiillerle birlikte kullanılarak birleşik fiil yapıları kurma görevini de üstlenirler. Cümlede bağlaç işlevi görebildikleri gibi, birleşik cümleler oluşturmada da kullanılırlar (Korkmaz, 2022, s. 841). Zarf-fiil kavramı, farklı kaynaklarda gerundif (Banguoğlu, 2000, s. 46), şahıssız kip (TDK, 2019), ulak (Deny, 1995, s. 451), bağ fiil (bağ eylem) (TDK, 2019); (Gencan, 2001, s. 39); (Bilgegil, 2009, s. 283), ulaş (TDK, 2019), gerundium (Ergin, 2009, s. 582); (Tekin, 2016, s. 44); (Banguoğlu, 2000, s. 27); (Eraslan, 2011)) gibi terimlerle ifade edilmiştir. Bu işlevsel çeşitlilik, zarf-fiillerin dilde hem anlam hem de yapı bakımından önemli roller üstlendiğini gösterir.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlük'ünde zarf-fiiller, "zarf olarak kullanılan fiil soyundan gelen kelime, gerundium" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2021, s. 2499). Bu tanım, zarf-fiillerin fiil kökenli olup, cümlede zarf işlevi gören bir kelime türü olduğunu belirtmektedir. Gerundium terimi ise Latince kökenli olup, fiillerin belirli bir şekil alarak cümlede zarf ya da başka bir görev üstlenmesini ifade eder. Hengirmen, zarf-fiilleri "ulaç" başlığı altında ele alarak, "eylemden türeyen ve belirteç görevi yapan sözcük" şeklinde tanımlar (Hengirmen, 2015, s. 370). Benzer şekilde, Ergin "gerundiumlar" başlığı altında "Gerundiumlar, hareket hâli ifade eden fiil şekilleridir. Bu ifadeleriyle fiillerin zarf şekillerini yaparlar" (Ergin, 2009, s. 336) tanımını yapar. Zarf-fiiller, yani fiilimsilerin zarf işlevi gören türü, çeşitli kaynaklarda benzer biçimde tanımlanmakta olup, eylem kökenli olmaları ve belirteç (zarf) görevini üstlenmeleri, tüm eserlerde vurgulanan ortak bir özelliktir (Leoniç, 2017, s. 75). Tahsin Banguoğlu'na göre, Türkçedeki zarf-fiiller,

anlamlarına göre altı gruba ayrılabilir: Ulama zarf-fiilleri, hal zarf-fiilleri, karşıtlama zarf-fiilleri, zaman zarf-fiilleri, sebep zarf-fiilleri ve karşılaştırma zarf-fiilleri (Banguoğlu, 2000, s. 428). Bu tür bir sınıflandırma, zarf-fiilleri diller arası karşılaştırma yaparken analiz etmeyi kolaylaştırır.

3. Kürtçenin Behdini şivesinde Zarf-fiiller

Behdini şivesinde zarf-fiiller (هه‌فالکاری کری) üzerine yapılan çalışmalara dair literatür taramasında mevcut akademik kaynaklarında spesifik bir çalışma bulunamadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Behdini şivesinde zarf-fiillerin yapısı ve kullanımı hakkında bilgi eksikliği mevcuttur. Bu çalışma kapsamında zarf-fiillerin incelenmesi, konuya yönelik daha fazla verinin toplanmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

- مه ئهو هیلانه نفستی و ئهم ژمال چووین. Biz, onlar uyurken evden çıktık.

- من ئهو ب کوشتی دیت. Ben onu ölü olarak gördüm.
- ئهو زاروک ب نفستی بر مال. Çocuğu uyur haldeyken evden götürdü.

- نازادی دهستی ئهو ب سۆتی دیت. Azad onun elini yanmış halde gördü.

- سەرداری دەرگە هیلانه فەکری وچوو. Serdar kapıları açık bırakarak gitti.

Bu cümlelere istinaden, Behdini şivesinde zarf-fiillerin yapılış şekli şu şekilde olduğu görülmektedir.

ئامرازى (ه/ب) + چاوگ/قەد + پاشگري (ى)

Örneğin: (ه فەکری، ب سوتی، ب نفستی، ب کوشتی، ه نفستی)

4. Türkiye Türkçesinde Zarf-fiillerin özellikleri

Zarf-fiiller, fiil özelliklerini tam anlamıyla göstermedikleri için fiil çekimine girmezler ve iyelik ekleri ya da isim hâl eklerini almazlar (Demir, 2019, s. 254). Cümlede zarf görevinde bulunarak, temel fiilin nasıl, ne zaman veya ne şekilde yapıldığını belirtirler (Korkmaz, 2022, s. 841). Ayrıca, cümlede süreklilik, zaman, sebep gibi anlamlar katarlar. İkinci önemli görevleri ise yardımcı fiillerle birleşerek birleşik fiiller oluşturmaktır (Ergin, 2009, s. 339). Bu yönüyle, zarf-fiiller cümlede hem anlamsal zenginlik sağlar hem de yapısal açıdan cümleyi çeşitlendirir (Demir, 2019, s. 254-255).

4.1. Türkiye Türkçesi ve Behdini Şivesinde Zarf-fiil Eklerinin Karşılaştırması

4.1.1. -ıp/-ip,-up/-üp

Orhun Türkçesinde -(I)p şeklinde kullanılan ve günümüze kadar aynı şeklini koruyup kesintisiz olarak kullanılagelmiş bir ek olup, Türkiye Türkçesinde de varlığını sürdürmektedir (Bayraktar, 2000, s. 104). "-(y)Ip/-(y)Up" zarf-fiil eki, arka arkaya gelen aynı kip ve fiil çekimlerinin tekrarını önlemek amacıyla kullanılır. Bu ek, esas fiilden önce gerçekleşen bir hareketi ifade ederek ikame işlevi görür. Böylece, fiilin kip eki tekrar edilmez ve yerine "-(y)Ip/-(y)Up" eki getirilir. Bu kullanım, fiillerin ardışık şekilde anlatıldığı cümlelerde aynı kip ve şahıs eklerinin tekrarlanmasını önleyerek anlatımı daha akıcı ve sade hale getirir (Korkmaz, 2022, s. 853). Bu ek, ünlü uyumuna tabidir ve bağlı olduğu fiil kökünün son ünlüsüne göre ünlü uyumuna uyar. Fiil kökünün son ünlüsü kalın ise "-ıp/-up", ince ise "-ip/-üp" eki eklenir. Bu özellik, Türkçedeki ünlü uyumu kuralları çerçevesinde, ses uyumunun korunmasına ve dilin

fonolojik yapısının tutarlılığının sağlanmasına katkı sunar (Ergin, 2009, s. 341). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Yemek yapıp televizyon izledim.	دهمى کو من خوارن ئامادهدکرمن بهرى خو ددا تلهفزیونی.
Çocuk dönüp arkaya baktı.	دهمى کو زارۆک زقرى بهرىخودا پشت خو.
Çalışmasını tamamlayıp erken yattı.	دهمى کو ئهوى کارین خو تهمام کرین هه زوى نهست.
Azad arkadaşlarına yardım edip hemen döndü.	دهمى کو ئازادی هاریکاریا ههقالتیت خو کرى ئیکسهر زقرى.

Fonksiyonel Özellikleri: -ıp/-ip,-up/-üp zarf-fiil eki, cümlede birden fazla eylemin aynı özne tarafından yapıldığını ve bu eylemlerin ardışık veya ilişkili olduğunu göstermekte önemli bir işlevi vardır. Eylemler arasındaki bağlantıyı kurarken, genellikle arka arkaya yapılan veya birbiriyle ilişkili olan eylemleri belirtir (Böler, 2022, s. 425).

4.1.2. -ınca/-ince, -unca/-ünce

Uygur Türkçesinde -GInçA şeklinde karşımıza çıkan ve Türk dilinin tarihsel gelişimi boyunca sürekli olarak kullanılmış ve Türkiye Türkçesinde de varlığını sürdürmüştür. İlk olarak Uygur Türkçesinde görülen bu ek, zaman ifadesiyle koşullu anlamlar kurarak cümleler arasında bağ oluşturur ve fiilin gerçekleşme zamanını belirtir. Türkiye Türkçesinde, -ınca/-ince, -unca/-ünce ekleri yalnızca "dığı zaman" anlamını verir. Bu eklerin dört farklı biçimi vardır ve kullanıldıkları fiillere bağlı olarak zamanla koşul ilişkisini ifade eder. Örneğin, bir eylemin belirli bir zamandan sonra gerçekleşeceğini ifade etmek için bu ekler kullanılır (Bayraktar, 2000, s. 136). Bu ekler, bağlı olduğu fiil

kökünün son ünlüsüne göre ince ya da kalın ünlüyle türetilir. Eğer fiil kökünün son ünlüsü ince ise "-ince" veya "-ünce" şeklinde, kalın ünlü ile biten fiillerde ise "-ınca" veya "-unca" ekleri kullanılır. Bu ünlü uyumu, Türkçedeki ses uyumu kurallarına paralel olarak, dilin fonolojik yapısının tutarlı olmasını sağlar (Ergin, 2009, s. 342). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Sınav bitince dışarı çıktık.	دهمى کو ئەزمون ب دوماهیک هاتى ئەم دهرکهفتین ژ دەرڤه.
Ben çıkınca konuştular.	دهمى کو ئەز ژ ویری دەرکهفتیم ئەوان ئاخفتن.
Hoca sınıfa girince herkes sustu.	دهمى کو مامۆستا هاتى پۆلیڤه ههمى بى دهنگ بوون.
Onu görünce çok mutlu oldum.	دهمى کو من ئەو دیتی ئەز گەلهک کهیفخوش بووم.

Fonksiyonel Özellikleri: **-ınca/-ince, -unca/-ünce** zarf-fiil eki, Türkçede **zaman** ve **koşul** ifade eden bir ek olup, iki eylem arasındaki ilişkiyi belirler (Korkmaz, 2022, s. 887-888); (Demir, 2019, s. 256). Bu ek, bir eylemin gerçekleşmesi durumunda veya o eylemin gerçekleştiği anda başka bir eylemin ortaya çıktığını ifade eder. Cümlede genellikle bir olayın diğer bir olayın sonucunda ya da onunla birlikte meydana geldiğini gösterir (Böler, 2022, s. 429).

4.1.3. -madan/-meden

-madan/-meden ekinin tarihi, Eski Türkçeye dayanmaktadır ve eski kullanımları -madın/-medin, -matın/-metin, -mayın/-meyin şeklindedir (Ergin, 2009, s. 343). Bu ek, Batı Türkçesinde -madan/-meden biçimine evrilmiştir ve zarf-fiil olarak kullanılarak olumsuz hareket hâlini ifade eder. Bu yapı, zaman ve sebep belirten bir anlam taşır. Bu ek, dilde birleşik bir yapı olarak kabul edilse de, konuya ilişkin farklı görüşler

bulunmaktadır. Eski Türkçedeki -mAtIn olumsuz zarf-fiil ekinin -mAdAn biçiminde günümüze kadar korunmuş olması, dilin gelişiminde bir arkaizm örneği olarak değerlendirilir (Shukur, 2019, s. 160). Bu ekler, ünlü uyumuna tabidir ve bağlı oldukları fiil kökünün son ünlüsüne göre türetilir. Fiil kökünün son ünlüsü ince ise "-meden" eki, kalın ünlü ile biten fiillerde ise "-madan" eki kullanılır. Ünlü uyumu, Türkçedeki ses uyumu kurallarına uygun olarak, ekin morfolojik yapıdaki düzeni sağlar ve dilin fonolojik yapısının tutarlılığını korur. Bu eklerin ünlü uyumu, Türkçede ses değişimlerinin ve uyum kurallarının dilin yapısal bütünlüğü içinde işlediğini gösteren önemli bir örnektir (Ergin, 2009, s. 343). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Kahvaltı yapmadan evden çıktım.	بێی کو تیشتی بخوم ئەز ژمال دەرکەفتم.
Dinlemeden odadan çıktı.	بێی کو گوهداریی بکەت ژ غورفێ دەرکەفت.
Hata yapmadan işi tamamladı.	بێی کو خەڵەتیی بکەت کارێ خو بدوماهیک ئینا.
İzin almadan içeri girdi.	بێی کو دەستویریی وەرگرت هاتە ژوور.

Fonksiyonel Özellikleri: -madan/-meden zarf-fiil eki, Türkçede **olumsuzluk**, **öncelik** ve **koşul** bildiren bir yapıdır (Ergin, 2009, s. 342). Bu ek, bir eylemin gerçekleşmediğini veya yapılmadığını belirtirken, aynı zamanda diğer eylemlerle olan zaman veya koşul ilişkisini de ifade eder (Ergin, 2009, s. 343). Eylemler arasında bir öncelik ilişkisi kurar ve bir eylemin gerçekleşmeden önce ya da gerçekleşmeksizin başka bir eylemin yapıldığını gösterir. Bu yapı, özellikle bir iş yapılmadan önce başka bir işin yapıldığını veya bir eylemin eksikliği ya da yokluğu halinde

gerçekleşen başka bir durumu anlatmada işlevseldir (Korkmaz, 2022, s. 888).

4.1.4. -alı/-eli

Orhun Türkçesinde -gAlI şeklinde karşımıza çıkan ve Türkiye Türkçesine kadar her dönemde kullanılmış bir ektir (Ergin, 2009, s. 342). Eski Anadolu Türkçesine kadar, bu ek, eklendiği fiillere "-mak/-mek için" anlamı katmış ve bu işlevini sürdürmüştür. Ancak, Eski Anadolu Türkçesinden itibaren bu ek, zaman anlamı kazanarak, Türkiye Türkçesinde -dığı zaman şeklinde bir anlam taşımaya başlamıştır. Böylece, fiillere zaman bağlamı ekleyen bir zarf-fiil yapısına dönüşmüştür (Bayraktar, 2000, s. 150). Bu değişim, Türkçedeki dilbilgisel evrimi ve zamanla nasıl anlam kayması yaşandığını gösteren önemli bir örnektir. Bu ekler, fiil kökünün son ünlüsüne göre türetilir; eğer fiil kökünün son ünlüsü ince ise "-eli", kalın ünlü ile bitiyorsa "-alı" eki kullanılır. Ünlü uyumu, Türkçedeki ses uyumunun temel kurallarına uygun olarak gerçekleşir, yani ekin son ünlüsü, fiil kökün son ünlüsünün özelliklerine göre seçilir. Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Kitap okuyalı bir saat oldu.	ئەقە دەمژ مێرەکه من پەرتوک خواندی.
Aramıza katılalı çok zaman oldu.	ئەقە دەمەکی درێژە هاتیە دناف ریزین مەدا.
Karar vereli uzun zaman oldu.	ئەقە دەمەکی درێژە ئەف بریارە دای.
Seni görmeyeli uzun zaman oldu.	ئەقە دەمەکی درێژە من تو نەدیتی.

Fonksiyonel Özellikleri: -alı/-eli zarf-fiil eki⁵, Türkçede **başlangıç noktası** ve **zaman** ifade eden bir yapıdır (Ergin, 2009, s. 342). Bu ek, bir eylemin gerçekleştiği andan itibaren başka bir eylemin devam ettiğini veya belirli bir sürecin başladığını belirtir. Özellikle bir eylemin gerçekleştiği zaman dilimini referans alarak, o andan bu yana geçen süreyi vurgular. Bu yapı, genellikle süreklilik ya da belirli bir durumun başlangıcından sonra meydana gelen olaylar arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılır (Korkmaz, 2022, s. 888); (Demir, 2019, s. 256).

4.1.5. -dikça/-dikçe, -dukça/-dükçe

Kıpçak Türkçesi'nde -dUkça şeklinde karşımıza çıkan ek, yalnızca sıfat-fiil eki olan -duk ile, -ça eşitlik eki ve iyelik eklerinin birleşiminden türetilmiştir. Bu yapı, fiilden türetilen sıfatların özelliklerini belirleyerek bir durumu veya hareketi nitelendirir. Türkiye Türkçesinde ise bu ekin kullanımı devam etmektedir. Bu ek, fiilden türetilen yapılarla belirli bir eylemin zaman içerisinde nasıl gerçekleştiğini, tekrarlandığını veya süregeldiğini ifade eder. Örneğin, "geldikçe," "okudukça," "gittikçe" gibi yapılar, belirli bir eylemin ilerleyen süreçte nasıl etkiler doğurduğunu veya nasıl sürekli hale geldiğini belirtir. Türkçede, bu ek zaman ve süreklilik bağlamında sıkça kullanılır ve fiillere dinamik bir genişleme kazandırır (Koca, E., ve Koca, A. , 2021, s. 452). Bu ekler ünlü uyumuna tabidir ve bağlı oldukları fiil kökünün son ünlüsüne göre türetilir. Fiil kökünün son ünlüsü ince ise "-dikçe" veya "-dükçe", kalın ünlü ile bitiyorsa "-dikça" veya "-dukça" ekleri kullanılır. Örneğin:

⁵ -alı/-eli zarf-fiil eki, genellikle kendisinden önce gelen ve **görülen geçmiş zaman** eki ile çekimlenmiş bir fiille birlikte kullanılmaktadır. Bu yapı, fiilin zaman ifadesini genişletip daha belirgin hale getirir ve zarf-fiil cümlede daha işlevsel hale gelir. Örneğin: "**Bildim bileli donuk bir kadındı.**" (Böler, 2022, s. 430).

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Çalıştıkça başarılı oluyorum.	هندی بخوینم، ئەز (یا/یئ) سەرکەفتیمه.
Güldükçe yüzünde güller açıyordu.	هندی دکره کەنی گۆل ددیمێ دا قەدبو.
Koştukça nefesim kesildi.	هندی من ئاخفتی نەفەسا من دەهاته برین.
Soruları çözdükçe kendine güveni arttı.	هندی پرسیار بەرسفداین باوەریا ئەوئ/ئەوئ بخو زێدەبو.

Fonksiyonel Özellikleri: **-dıkça/-dikçe, -dukça/-dükçe** zarf-fiil eki, Türkçede **tekrar**, **koşul**, ve **artış** anlamlarını ifade eden bir ektir. Bir eylemin tekrarlanmasıyla ya da sürdürülmesiyle başka bir olayın veya sonucun meydana geldiğini belirtir. Bu ek, bir fiile eklenerek eylemin sürekli tekrarlandıkça ya da devam ettikçe, bir başka sonucun ya da değişimin ortaya çıkacağını anlatır. **-dıkça/-dikçe** ekinin kullanımı, bir duruma bağlı artış, gelişme veya değişiklikleri ifade etmekte önemlidir (Böler, 2022, s. 431).

4.1.6. -ken

-ken/(y)iken zarf-fiil eki, Orhun Türkçesinde -erkili biçimiyle kullanılmış olup, anlamını genellikle bir olayın veya durumun eşzamanlılığını belirterek sağlar. Uygur Türkçesinde de -(er)ken şeklinde karşımıza çıkan bu ek, Irk Bitig gibi bazı örneklerde karşımıza çıkmakta, ancak ünlü uyumlarına uymaz. Bu durum, ekin tarihsel süreçte ses uyumu kurallarından bağımsız bir biçimde kullanıldığını gösterir. Türkiye Türkçesinde ise bu ek hem -ken hem de -iken biçimlerinde kullanılır. Ancak, bu ek büyük ve küçük ünlü uyumlarına genellikle aykırı olup, dilin ses uyumu kurallarına genelde uymamaktadır (Bayraktar, 2000, s. 160-161); (Demir, 2019, s. 255); (Ergin, 2009, s. 347). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Kitap okurken müzik dinliyorum.	دهمى کو پەرتوکی دخوینم گوهدارییا موزیکی دکەم.
Çocukken de eşyalarımın kıymetini bilirdim.	دهمى ئەز زارۆک ژى من بهایی تشتیت خو درانین.
Koşarken düştü.	دهمى کو کرى غار کەفت.
Çocukken çok çalıştım.	دهمى کو ئەز زارۆک ئەز یی/یا زیرەک بووم.

Fonksiyonel Özellikleri: -ken zarf-fiil eki, Türkçede bir eylemin gerçekleştiği sırada başka bir eylemin ya da durumun meydana geldiğini ifade eder (Korkmaz, 2022, s. 888). Bu ek, fiillere eklenerek iki eylemin aynı anda gerçekleştiğini veya bir eylem devam ederken başka bir olayın meydana geldiğini belirtir (Böler, 2022, s. 427).

4.1.7. -a...-a/ -e...-e

-a...-a/ -e...-e zarf-fiil ekinin ikileme kurma görevini yerine getirmesi, Harezmi Türkçesi'ne kadar uzanan bir gelenektir. Kıpçak Türkçesine ait eserlerde de bu kullanım devam etmiş, ancak Eski Anadolu Türkçesi'nde daha yaygın hale gelmiştir. Türkiye Türkçesinde ise bu ek, özellikle ikileme yapma amacıyla kullanılır ve dilin zarf-fiil eklerinin geleneksel işlevlerinden birine dönüşmüştür. Örneğin, Türkçede "-a...-a" şeklinde tekrarlanan yapılar, eylemi veya durumu pekiştiren ikilemeler oluşturur (Bayraktar, 2000, s. 119). Bu yapıdaki ek, fiil köklerinin son ünlüsüne göre şekillenir. Eğer fiil köklerinin son ünlüsü ince ise "-e...-e"; kalın ünlü ile biten fiillerde ise "-a...-a" kullanılır (Ergin, 2009, s. 340). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Koşa koşa eve gitti.	ب غار چوو مال.
Yollar gide gide biter.	ب چوونئ رێک دوماهیک دهیت.
Ağlaya ağlaya derdini anlattı.	ب گری گزندیت خو دکر.
Bağıra bağıra şarkı söyledi.	ب همواری ستران دگوت.

Fonksiyonel Özellikleri: -a...-a / -e...-e zarf-fiil eki⁶, Türkçede sürekli tekrar ve devamlılık anlamı taşıyan bir ek olup, bir eylemin sürekli ya da tekrarlı bir biçimde yapıldığını ifade eder. Bu ek yapısı, bir fiilin belirli bir süre boyunca kesintisiz devam ettiğini veya tekrarlanan bir şekilde gerçekleştirildiğini anlatmak için kullanılır (Ergin, 2009, s. 339).

4.1.8. -arak/ -erek

Kıpçak Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi'nde kullanıldığı gibi Türkiye Türkçesinde de varlığını sürdürmektedir. Türkiye Türkçesinde, "-arak/ -erek" ekleri fiillere eklenerek, eylemin nasıl yapıldığını, eş zamanlı olarak gerçekleştirilen bir diğer eylemi ya da sebep-sonuç ilişkisini belirtir (Bayraktar, 2000, s. 153). Örneğin, "koşarak geldi," "düşünerek karar verdi" gibi yapılarda, ekin bu anlamı yüklemine gerçekleştirilme tarzını göstermeye devam etmektedir. Bu ek, fiil kökünün son ünlüsüne göre türetilir; eğer fiil kökünün son ünlüsü ince ise "-erek" ekine dönüşür, kalın ünlüyle biten fiillerde ise "-arak" kullanılır. Bu ünlü uyumu, Türkçedeki ses uyumu kurallarına uygun olarak dilin fonolojik yapısındaki düzenin korunmasını sağlar (Ergin, 2009, s. 341). Örneğin:

⁶ -A zarf-fiil eki, birleşik kelimelerde de sıkça karşımıza çıkar ve bir eylemin sürekliliğini veya tekrarlanan bir hareketi ifade eder. Örneğin: "Şimdi gidebilirsin. Beni bir kenarda bekleyedursun." (Böler, 2022, s. 423).

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Koşarak okula gittim.	ب غار چوومه قوتابخانی.
Gülerek yanımızdan ayrıldı.	ب کەنی ژدەف مە چوو.
Not alarak dersi takip etti.	ب وەرگرتنا تێبینیان گوهدارییا وانێ دکر.
Bağırarak yardım istedi.	ب هەواری داخازا هاریکارییی دکر.

Fonksiyonel Özellikleri: -arak/ -erek zarf fiil eki, eylemler arasındaki zaman ilişkisini ve birbirine bağlı ilerleyişi belirler, anlatımı daha düzenli ve anlamlı hale getirir. Eylemler arasında mantıklı bir sıralama kurarak, olayların neden-sonuç ilişkisini vurgular (Böler, 2022, s. 427).

4.1.9. -dığında/ -diğinde

Orhun Türkçesi, Uygur Türkçesi ve Karahanlı Türkçesi'nde kullanımı tespit edilen bir zarf-fiil ekidir. Ancak, Harezmi ve Kıpçak Türkçesinde bu ekin kullanımı görülmemiştir. Eski Anadolu Türkçesinde kullanımı yeniden yaygınlaşan bu ek, Türkiye Türkçesinde de varlığını koruyarak "olduğu zaman" anlamında zarf-fiil yapısı kurmaya devam etmektedir (Bayraktar, 2000, s. 175-176). **-dıktA / -duktA** zarf-fiil eki, sıfat-fiil eklerinden **-dik / -duk** eklerinin bulunma durumu ekiyle genişletilmesiyle oluşan bir yapıdır. Bu ek, eylemin gerçekleşme zamanını belirleyerek, o anki durumu vurgulayan bir işlev görür. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde geniş kullanım alanına sahipken, Türkiye Türkçesinde bu yapı kullanımdan düşmüştür. Günümüzde bu ekin yerine, sıfat-fiil ile bulunma durumu eki arasına birinci, ikinci ve üçüncü şahıs iyelik eklerinin alındığı yeni yapılar kullanılmaktadır. Bu değişim, eski zarf-fiil ekinin işlevinin, dilin evrimi

içinde daha modern ve şahıs odaklı yapılara geçiş yapmasıyla sonuçlanmıştır (Korkmaz, 2022, s. 879). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
kapı çalındığında ben mutfaktaydım.	دهمێ کو ده‌رگه هاتیه لێدان ئه‌ز ل لێنانگه‌هێ بووم.
Eve vardığında hava kararmıştı.	دهمێ کو گه‌هشتی مال دنیا تارێ بوو.
Konuyu anladığında soruları kolayca çözdü.	دهمێ کو بابەت تیگه‌هشتی ب ئاسانی پرسیار بهرسقدان.
Yağmur yadığında herkes içeri girdi.	دهمێ کو باران بارێ هه‌رکەسه‌ک هاته ژوور.

Fonksiyonel Özellikleri: **-dığında** zarf-fiil eki, **zaman** ve **koşul** ilişkileri kurarak eylemler arasındaki bağları güçlendirir. Bu ek, eşzamanlılık durumlarını ifade ederken, aynı zamanda bir eylemin başka bir eylemi koşul olarak belirlediği durumları da belirtir. Olayların **zaman bağlamında** birbirini takip etmesini veya aynı anda meydana gelmesini netleştirerek anlatımda bir düzen sağlar (Korkmaz, 2022, s. 879).

4.1.10. -ir..... -mez

Türkiye Türkçesinde yaygın olarak kullanılan ve Oğuz ile Kıpçak lehçelerine özgü bir yapı olarak dikkat çeker. Türkçede **koşul** ve **zaman** bildiren bir yapıdır ve iki eylemin birbirine son derece yakın bir zaman diliminde gerçekleştiğini ifade eder. Bu yapı, bir eylemin gerçekleşir gerçekleşmez (hemen ardından) bir diğer eylemin gerçekleştiğini vurgular. **-ir/-mez** ekleriyle oluşturulan zarf-fiiller, koşullu cümle yapısına benzese de genellikle iki eylemin peş peşe hızlı bir şekilde meydana geldiğini belirtmek için kullanılır (Korkmaz, 2022, s. 881). Bu ek, **eş zamanlılık** ya da bir eylemin diğerinin hemen ardından geldiği

durumları betimleyen bir zarf-fiil kategorisine girer. "-ir" eki geniş zaman kipine ait olup, olasılık ya da sürekli tekrarlanan bir durumu ifade ederken, "-mez" eki ise olumsuz bir eylemin gerçekleşmemesi koşulunu belirtir. Bu yapı, genellikle süreklilik arz eden durumlar, alışkanlıklar ya da kesinlik ifade eden cümlelerde yer alır. Bu ekler, fiil kökünün son ünlüsüne göre türetilir. Eğer fiil kökünün son ünlüsü ince ise "-mez" ekinin "-mez" kısmı ince ünlülerle, "-ir" ekinin ise ince ünlülerle kullanılır. Kalın ünlü ile biten fiil köklerinde ise "-mez" ekinin "-maz" kısmı kalın ünlülerle, "-ır" ekinin ise kalın ünlülerle kullanılır (Korkmaz, 2022, s. 881). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Kapı açılır açılmaz içeri girdiler.	دهمێ کو دەرگه قههێ ئیکسەر هاتنه ژوور.
Okuldan çıkar çıkmaz eve geldi.	دهمێ کو ژ قوتابخانه دهرکهته ئیکسەر هاته مال.
Telefon çalar çalmaz açtı.	دهمێ کو زهنگا تهلهفونهی لێدای ئیکسەر قهکر.
Film başlar başlamaz herkes sessiz oldu.	دهمێ کو فیلم دهست پیکری ههر کهسهک بێ دهنگ بو.

Fonksiyonel Özellikleri: -ir...-mez zarf-fiil eki, **koşul**, **zıtlık** ve **geçmişe dayalı durum** ilişkileri kurar. Bu ek kombinasyonu, bir eylemin gerçekleşmesi veya yapılması durumunda başka bir eylemin ortaya çıkacağı, ancak gerçekleşmeme durumu varsa bir zıtlık ya da eksiklik olduğunu ifade eder (Böler, 2022, s. 432).

4.1.11. -casına/ -cesine

-casına eki, Türkçede **benzerlik**, **öykünme**, ve **tarz** ifade eden bir zarf-fiil ekidir. Bu ek, bir eylemin başka bir eyleme benzer şekilde

yapıldığını belirtir. **-casına** eki, aslında üçüncü şahıs iyelik ve yönelme durumu ekiyle **-ça** eşitlik durumu ekinin birleşmesinden oluşmuştur. **-casına** ekli zarf-fiil, bağlı bulunduğu fiildeki hareketin tarzını ve niteliğini belirler. Bu tarz, benzeşme veya farazi karşılaştırmaya dayanarak ortaya çıkar. Ayrıca, bu zarf-fiil, asıl fiille aynı zamanda gerçekleşen bir hareketi karşılar, yani iki eylemin aynı zaman diliminde olduğunu belirtir. Çoğu durumda, zarf-fiilin bağlı olduğu özne ile esas fiilin öznesi ortaktır, yani her iki fiil de aynı kişi tarafından gerçekleştirilir (Korkmaz, 2022, s. 875). Örneğin:

Türkçe Cümleler	Kürtçe Cümleler
Hiçbir şey olmamışcasına konuşmasına devam etti.	ههرومکی چ چینهبی بهردوامی د دا ئاخفتنا خو.
Sanki her şey yolundaymışcasına dalga geçiyordu.	ههرومکی ههمی تشت دجهی خودا، ترانه دکرن.
Öfkeyle bağırırcasına konuştu.	ههرومکی ب تورهیقه بکته ههوار دئاخفت.

Fonksiyonel Özellikleri: **-casına/-cesine** zarf-fiil eki, bir eylemin ya da davranışın başka bir eyleme, duruma ya da kişiye benzer şekilde yapıldığını ifade eder. **Taklit**, **benzetme** ve **etkilenme** anlamlarını taşıyan bu ek, dildeki benzerlik ilişkilerini güçlendirir ve anlatımı daha derinleştirir. Bu kullanım, bir olayın ya da davranışın daha anlaşılır hale gelmesini sağlar ve belirli bir örnek üzerinden anlam aktarımı yapar (Korkmaz, 2022, s. 875).

4.1.12. -asıya /-esiye

Eski Anadolu Türkçesi'nde işlek bir sıfat-fiil eki olan **-ası** ile bağlantılı olup, bu ekin Türkiye Türkçesine Anadolu ağızları ve köy romanları aracılığıyla aktarılmış, günümüzde ise oldukça nadir kullanılan

görülmüştür, buna karşın Behdini şivesinde daha çok kullanım pratiği üzerinden şekillendiği tespit edilmiştir.

- 2- Yapılan analizler sonucunda, Türkiye Türkçesindeki zarf-fiil eklerinden *-asıya/-esiye*, hem Türkiye Türkçesinde hem de Behdini şivesinde süreklilik ifade ettiği ve bunu da (ئامرازى (ه/ب) کuralı çerçevesinde yapıldığı görülmektedir.
- 3- Öte yandan, *-ınca/-ince*, *-ken*, *-dığında/-diğinde* ve *-ir...mez* ekleri, Kürtçeyle karşılaştırıldığında "دهمى كو" anlamını taşımakta olup, zaman kavramı içermektedir.
- 4- *-casına/-cesine* zarf-fiil ekleri ise Behdini şivesinde "ههرومكى" karşılığı ile karşılaştırma işlevi taşımaktadır.
- 5- *-arak/-erek* ve *-a/-e* eklerinin Behdini şivesinde "ب" karşılığı ile karşılaştırma işlevi taşımaktadır.
- 6- Olumsuzluk anlamı içeren *-madan/-meden* ekleri, Behdini şivesinde "بىى كو" karşılığı ile kullanılmaktadır.
- 7- *-dikça/-dikçe* zarf-fiil ekleri ise Behdini şivesinde "هندى" ile karşılanmaktadır.
- 8- *-alı/-eli* zarf-fiil ekleri ise Behdini şivesinde zaman kavramını karşılanmaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye Türkçesindeki zarf-fiil ekleri Behdini şivesindeki zarf-fiil ekleriyle birebir örtüşmemekte; ancak Behdini şivesinde zarf-fiil yapıları, "ئامرازى (ه/ب) + چاوگ/قهد + پاشگرى (ى)" kuralına uygun şekilde çekimlenmektedir. Bu karşılaştırma, Türkçe ve Behdini şivesi arasındaki zarf-fiil yapılarına dair yapısal farklılıkları açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Türkçede olduğu gibi Kürtçede de fiillere gelen bazı eklerin zarf-fiil oluştuğu görmekteyiz.

Çalışmamız, Behdini şivesinde zarf-fiillerin daha sistematik bir şekilde ele alınmasına yönelik literatüre katkı sağlamayı amaçlamış ve bu bağlamda yeni bir bakış açısı sunmuştur. Gelecekte yapılacak araştırmalar, Behdini şivesindeki zarf-fiillerini daha derinlemesine inceleyerek bu şivenin dil yapısına dair daha fazla veri sağlayabilir. Literatürdeki bu eksiklik, dilbilim alanındaki akademik çalışmalarda önemli bir boşluğu temsil etmektedir ve bu çalışmanın sonuçları, Behdini şivesinin dil yapısına dair daha kapsamlı araştırmaların teşvik edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Kaynakça

(2019), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I Fiil Basıt Çekim*, Ankara: TDK Yayınları.

(2021), *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yay.

BANGUOĞLU, T. (2000), *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yay.

BAYRAKTAR, N. (2000), *Orta Türkçede Fiilimsiler*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

BİLGEGİL, M. K. (2009). *Türkçe dilbilgisi* (3. Bs.). Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

BÖLER, T. (2022), *Türkiye Türkçesi Biçim Bilgisi -I*, 3. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları.

CİWAN, M. (2014), *Türkçe Açıklamalı Kürtçe Dilbilgisi*, Diyarbakır.

DEMİR, N. (2019), *Türkçe Ses ve Biçim Bilgisi*, Ankara: Altınordu Yayınları.

DENY, J. (1995), *Türk Dil Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)*, çeviren Oytun Şahin, Ankara.

عبدولواحد موشير دزهیی (٢٠١١)، زاره کوردیییهکانم چاپخانهی پاک، ههولیر.
ئهورهحمان حاجی مارف (٢٠٠٠)، ریزمانی کوردی، بهرگی یهکهه (وشهسازی)،
بهشی پینجهه (کردار) ، سلیمانی.

Index Of Published Research

Quranic Sciences Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	The Effects of Contemporary Atheism on Societal Life and Ways to Prevent It	Taghlab Khalil Ibrahim Prof. Dr. Muhammad Khalil Ibrahim	1-45

Psychological and Educational Sciences Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	The Effect of the Dual-Situation Learning Model (DSLML) on the Achievement of Fifth-Grade Literature Students in the Holy Quran and Islamic Education Subjects and the Development of Their Systematic Thinking	Ali Assistant Lecturer Hussein Abdullah Ibrahim	46-76
2	The impact of the aquarium strategy in the processing of fifth grade students ' literary information in the history subject and the development of their lateral thinking.	Dr. Ismail Hammash Jassim	77-113

Geographical Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	The effect of dams on sustainable rural development, a case study of the Shian Dam, Kermanshah province, Iran	Aeizh Azmi Asst. Lect. Dedar Aswad Ali Asst. Lect. Taeb talb hamakhan	114 -141

Historical Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	The scientific output of the scholars of the Maghreb and Andalusia in the field of authorship through the book “Deaths of Notables and News of the Sons of Time” by Ibn Khallikan (d. 681 AH/1282 AD)	Sahera Fadel Awad Shasho Prof. Dr. Azal Ibrahim Hussein	142-183
2	British Policy Towards Egypt, 1914–1936 A Historical Study	Asst. Lect. Medhat Hammash Jassim	184 - 211
3	The Pollution Of The Shatt Al-Arab Waters By The Oil Of The Anglo-Persian Oil Company And Its Impact On Ottoman-British Relations Before World War I: A Study Through Documents.	Aedan Shabib Salim AL-Sabahy	863-885

Turkish Language Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	Analysis of The Poem “Our Old Mansion” By Nesrin Erbil	Elaf Salar Anwar Asst. Prof. Goran Salahattin Şükür	212-236
2	A Comparative Study Between Turkish and Kurdish Proverbs	Asst. Lect. Iman Azad SADEQ	237-257
3	A Research On Sultan Muzafereddin Gökboru’s Historical Contribution To The Erbil Region	İnas Salar Enver Dr. Naznaz Bahjat Tawfeq	258 -272
4	Dverbial Participle Suffixes In Turkish And The Behdini Dialect Of Kurdish	Halabshima Mohammed Shareef Assit.Prof. Dr. Karwan Salahalddin Shukur	273- 298
5	A Comparison of Consonants between Turkish (Turkey Turkish) and Iraqi Turkmen Turkish (Erbil Dialect)	Zainab Sadeq Saber Assist. Prof. Dr. Hazım Burhan Mustafa	299-327
6	Social And Moral Degradation In Rıza Çolakoğlu’s Poems	Naznaz Adnan Semin Assist. Prof. Goran Salahattin Şükür	328-364
7	A Socio-Political Study On	Huda İbrahim	365-389

	Kemal Beyatlı's "Mecehamal" Story	Assist. Prof. Dr. Goran Salahattin Şükür	
--	--------------------------------------	---	--

Arabic Language Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	The Effect of the Dual-Situation Learning Model (DSLMM) on the The effect of the active learning-based letter box strategy on developing reading skills among second-grade primary school students	Dr. Ali Ahmed Hussein Hamad Al-Sabaawi	390-429

English Language Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	Philip Ridley's Dystopian Gothic: Childhood Trauma And The Post-9/11 World	Ala'a Muwafaq Mustafa AL-Khazraji	430-457
2	The Theme of Wasteland in Allen Ginsberg's "Howl"	Assist. Prof. Hussein Kadhun Challab	458-472

Kurdish Language Research

NO	Research Title	Researcher	Page Number
1	The origin of Linguistic Ideology in the Structure of the Kurdish Language	Asst. Lect. Edris Hamamurad Majid Prof.Dr. Karwan Omar Qadir	473-500
2	Rebellion in then Poems of (Abdulla Pashew)	Ahmed Sadeq Khorsheed Assist. Prof. Dr. Izzadin Saber Mohamed	501-524
3	Social Issues and Problems " in the Novels of Ata "Muhammad	Wrya Burhan Noori Assit. Dr. Ashti Hussein Arif	525-548
4	Reflection of mental conflict in Bakhtiar Ali's novel (Palace of Sad Birds)	Avin Abdulqadir Khalifa <u>Assit. Prof. Kwestan Jamal Salam</u>	549-652
5	Causes of Pessimism in Ahmad Hardi's Poetry	Amjad Rahman Qadir Prof. Dr. Sardar Ahmad Gardi	653-582

6	Language processing in a bilingual mental lexicon	Dr. Bakhan Sarhad Abdulrahman Dr. Tanya Ismael Hama Amin	583-624
7	Praise in the Kurdish poems of Sheikh Raza Talabani	Jegr Qadir Omer Prof. Dr. Sardar Ahmad Gardi	625-681
8	The elements of place and unfamiliar in both (The red palace) and (a child on the moon) the novel of (Hiwa kader)	Rebaz qadir yaseen Prof. Dr. Mahdi Fatih Omar	682-713
9	Language acquisition and learning in children in the Sulaymaniyah and Hawrami dialects	Salm Hassan Aziz Prof. Dr. Baker Omer Ali	714-750
10	Learning a Second Language Through Mental Imagery English as an Example""	Prof. Dr. Abduwlwahid mushir Mahmood Dr. Rezhna saefaddin hasan	751-777
11	New Historicism Criticism and Its Application in Miran Abraham's Novel Nishtmani sara	Kanyaw Bakr Abdulla Prof. Dr. Shno Muhammed Mahmwd	778-807
12	The Naming process in the Preservation Kurdish Language	Hemin Qadir Mahmood Assist. Prof. Dr. Mustafa Raza Mustafa	808-862

Issued by the College of Education for
Human Sciences, Kirkuk University

Kirkuk University Journal for Humanities Studies

A peer-reviewed quarterly journal from the College
of Education for Humanities, University of Kirkuk

A quarterly magazine issued by the
College of Education for Human Sciences
Kirkuk University

issn 1992 - 1179

Postal address
Iraq/ Kirkuk/ Kirkuk University
P.O. Box: 2281 and Zip Code: 52001

